

MUONGOZO WA UWEKEZAJI WA

UFUGAJI WA KUKU

TANZANIA

Imeandaliwa na Idara ya Kilimo ya Ubalozi
wa Ufalme wa Uhlanzi nchini Tanzania

Julai 2021

Tanzania imebarikiwa na rasilimali nydingi ikiwemo ardhi, malisho na msingi wa rasilimali ya mifugo. Sekta ndogo ya kuku inajumuisha kuku wa kienyeji, kuku chotara (dualpurpose), na kuku aina ya broiler na layers. Sekta hii ina fursa kubwa ya uwekezaji ukizingatia kuwa nchi inajivunia kuwa na kuku milioni 38.5 wa kienyeji, kuku milioni 40 aina ya layer na broiler na idadi inayokua ya kuku chotara (dual-purpose). Mnyororo wa thamani kwenye sekta hii unatoa fursa nydingi za uwekezaji.

Mungozo wa uwekezaji wa ufugaji wa kuku Tanzania umeandalika naldara y a Kilimo ya Ubalozi wa Ufalmi wa Uhlanzi kwa kushirikiana na Serikali ya Tanzania pamoja na Sekta binafsi ili kusaidia wawekezaji katika tasnia ya ufugaji wa kuku kuweza kufanya maamuzi sahihi katika uwekezaji wao.

Muongozo utaendelea kuboreshwa kadri itakavyohitajika kutokana na mabadiliko ya sera, sheria na miongozo mbalimbali katika tasnia. Ni matarajio yetu kwamba muongozo huu utatumika kama nyenzo ya taarifa kwa wawekezaji wa ndani na nje na utatoa msaada kwa wawekezaji kufanya maamuzi sahihi.

Muongozo huu uliandaliwa Mwezi Julai, 2020 hata hivyo kutokana na sababu zilizo nje ya uwezo wetu haukuweza kutolewa kwa wakati. Aidha, izingatiwe kuwa takwimu na gharama zinazotolewa na muongozo ni makadirio tu. Charama halisi zinaweza kutofautiana kwa sababu kadhaa ikiwemo aina na chanzo cha vifaa vinavyotumika, hali ya hewa, teknolojia, idadi ya mabanda, n.k. Kwa sababu hii ni muhimu kwa muwekezaji yoyote kuanza na mpango wa biashara uliotafitiwa vizuri kabla ya kuwekeza.

Kipekee napenda kutoa shukurani zangu za dhati kwa Wizara ya Mifugo na Maendeleo ya Uvuuvi kwa ushirikiano mkubwa katika utengenezaji wa muongozo huu. Ushirikiano huu ni moja ya hatua muhimu katika kutekeleza Makubaliano ya kukuza tasnia ya ufugaji wa samaki na ufugaji wa kuku yaliyosainiwa tarehe 10 Julai 2019.

Ni matarajio yangu kuwa muongozo huu utaleta manufaa kwa wadau na wabia wote wa tasnia ya ufugaji wa samaki.

Nawatakia nyote mafanikio mema.

Ingrid Korving
Kansela wa Kilimo Kwa Kenya na Tanzania.
Ubalozi wa Uhlanzi.
Julai, 2021

*Makubaliano unapatikana kwa kubonyesha:
<https://www.agroberichtenbuit enland.nl/actueel/nieuws/2019/08/07/mou-for-poultry-and-aquaculture-tanzania>*

SHAMBA LA KUKU

• MUONEKANO •

hali ya sasa na maeneo ya ukuaji wenye tija

 Mashamba ya kuku wa nyama na mayai yana faida kuanzia kuku 5,000 (ikichukuliwa kama shamba dogo)

 Mashamba kwa ajili ya kuku wa mbegu yana faida kuanzia kuku 4,750 (ikichukuliwa kama shamba dogo)

“

Changamoto kubwa kwa wafugaji wengi ni kuwepo kwa vifaranga bora. Ubunifu katika kudhibiti ubora wa vifaranga itakua ni hatua muhimu katika kukuza tasnia hii.

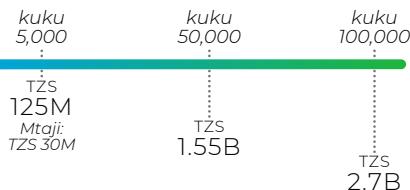

Dr. Kelemani
Alphonse
Shamba Africa Limited

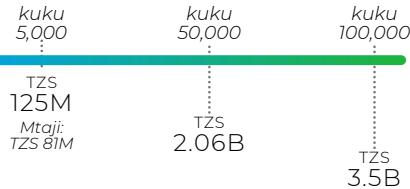
• MAZINGATIO YA MTAJI •

makadirio ya uwekezaji wa awali kutokana ukubwa wa shamba na aina

 Shamba la kuku wa nyama

 Shamba la kuku wa mayai

 Shamba la kuku wa mbegu

NB: Takwimu zilizotolewa ni kwa ajili ya mwongozo tu. Wawekezaji wanashauriwa kufanya utafiti yakinifu ili kujua gharama halisi.

• UTARATIBU & SHERIA •

sera na mahitaji ya uwekezaji*

Uandishi wa Mpango wa Biashara

Kusajiliwa na BRELA

Namba ya Utambuzi wa Mlipa Kodi (TIN) kutoka TRA

Umiliki wa Ardhii

NEMC: EIA kwa matumimizi ya ardhi

Usajili kwenye Wizara ya Mifugo na Uvuvi kwa mashamba ya ufugaji pekee

Usajili kwenye Bodi ya Nyama Tanzania kwa mashamba ya kuku aina ya broiler na layer pekee

Leseni ya Serikali za Mitaa – Leseni ya Biashara

Cheti cha Kukidhi Vigezo kutoka OSHA

Cheti cha Zima Moto kutoka Wizara wa Mambo ya Ndani ya Nchi

Wawekezaji wa kigeni pia wanapaswa kupata:
Kibali cha kuwaruhusu kufanya Kazi kutoka Wizara ya Kazi na Kibali cha Mkazi kutoka Idara ya Uhamiaji ya Wizara ya Mambo ya Ndani

UTOTOLESHAJI

• MUONEKANO •

hali ya sasa na maeneo ya ukuaji wenye tija

 Uhitaji mkubwa wa programu za uboreshaji wa Mbegu na shughuli za usimamizi wa utotoleshaji

 Uhitaji wa kuweka viwango, hasa katika maeneo ya uchambuzi/upangaji wa vifaranga

 Uhitaji wa wafanyakazi wenye ujuzi makini kwenye suala la utotoleshaji

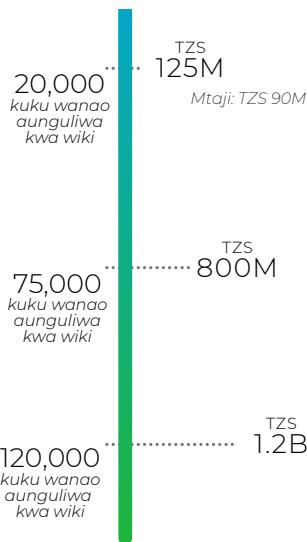

Bi. Aurelia
G. Mmbaga
Tusumuke Group

“
Utotoleshaji unawakilisha kiunganishi cha msingi katika mnyororo wa thamani wa bidhaa za kuku. Uwekezaji wowote katika eneo hili ambao unakumbana na kusaidia upatikanaji wa kuaminika wa mayai ya mbegu utakua ni njia ya mabadiliko.

• MAZINGATIO YA MTAJI •

makadirio ya uwekezaji wa awali kutokana ukubwa wa shamba na aina

Inahusisha: wakaaji, waanguaji, majenerata, ardhi na majengo

NB: Takwimu zilizotolewa ni kwa ajili ya mwongozo tu. Wowekezaji wanashauriwa kufanya utarifit yakinifu ili kujua gharama halisi.

• UTARATIBU & SHERIA •

sera na mahitaji ya uwekezaji*

Uandishi wa Mpango wa Biashara

Kusajiliwa na BRELA

Namba ya Utambuzi wa Mlipa Kodi (TIN) kutoka TRA

Umiliki wa Ardhi

NEMC: EIA kwa matumimizi ya ardhi

Usajili na Kurugenzi ya Huduma za Mifugo kwa utotoleshaji pekee

Leseni ya Serikali za Mitaa – Leseni ya Biashara

Cheti cha Kukidhi Vigezo kutoka OSHA

Cheti cha Zima Moto kutoka Wizara wa Mambo ya Ndani ya Nchi

Mahsusii kwa Ajili ya Utotoleshaji:

Ukaguzi unaofanywa na Afisa wa Manispaa

Kibali cha Uingizaji kinahitajika kuingiza nchini shehena ya samaki wa uzalishaji (parent stock) kupitia TBS

Wowekezaji wa kigeni pia wanapaswa kupata:
Kibali cha kuwaruhusu kufanya Kazi kutoka Wizara ya Kazi na Kibali cha Mkazi kutoka Idara ya Uhamiaji ya Wizara ya Mambo ya Ndani

VYAKULA VYA KUKU

• MUONEKANO •

hali ya sasa na maeneo ya ukuaji wenye tija

 Uhaba wa chakula cha kuku bado ni kizuizi cha ukuaji wa sekta kukiwa na mahitaji ya tani milioni 2 kwa mwaka na uzalishaji ni tani laki 8 kwa mwaka

 Wafugaji wadogo hutengeneza vyakula vya kuku vyao wenyewe kwa kutumia malighafi zinazopatikana, na kuhatarisha ubora kwa kukosa maarifa ya mchanganyiko upi wa virutubisho unatakiwa

 Uwekezaji katika uhifadhi wa chakula na utengenezaji wa chakula bora na nafuu utapelekea kuboresha tasnia hii

 Virutubisho havitozwi VAT

Prof. Faustin
P. Lekule
Profesa wa SUA /
Mkurugenzi, Tanfeeds

Tasnia ya vyakula
vya wanyama
inategeme ushuru
rafiki na sheria
za uuzaaji
malishi nje ya
nchi.

• UTARATIBU & SHERIA •

sera na mahitaji ya uwekezaji*

Uandishi wa Mpango wa Biashara

Kusajiliwa na BRELA

Namba ya Utambuzi wa Mlipa Kodi (TIN) kutoka TRA

Umiliki wa Ardhi

NEMC: EIA kwa matumimizi ya ardhi

Leseni ya Serikali za Mitaa – Leseni ya Biashara

Cheti cha Kukidhi Vigezo kutoka OSHA

Cheti cha Zima Moto kutoka Wizara wa Mambo ya Ndani ya Nchi

Mahususi kwa Usagaji wa Chakula:

Inaratibiwa na Sheria ya Chakula cha Mifugo

Kibali/Cheti cha TBS kinahitajika

Usajili wa Eneo la Kazi kwenye Wizara ya Mifugo na Uvuvi

• MAZINGATIO YA MTAJI •

makadirio ya uwekezaji wa awali kutokana ukubwa wa shamba na aina

	tani 2 kuchakatwa kwa siku	TZS 45M	Mtaji: TZS 10M
	tani 5 kuchakatwa kwa siku	TZS 195M	Mtaji: TZS 50M
	tani 30 kuchakatwa kwa siku	TZS 1.2B	
	tani 50 kuchakatwa kwa siku	TZS 1.9B	

NB: Takwimu zilizotolewa ni kwa ajili ya mwongozo tu. Wawekezaji wanashauriwa kufanya utafti yakinifu ili kujua gharama halisi.

VIFAA NA VITENDEA KAZI

• MUONEKANO •

hali ya sasa na maeneo ya ukuaji wenye tija

 Mnyororo wa baridi, sehemu muhimu ya vifaa, huwezesha wafugaji kuongeza maisha ya mazao yao, kuuza kwenye masoko ya mbali zaidi na yenye faida, na kudhibiti ubora wa mauzo yao

 Inayo uwezo mkubwa wa kubadilisha thamani ya tasnia ya ufugaji wa kuku Tanzania kama upatikanaji wa masoko kwa wafugaji wa kuku unakwamishwa kwa kukosekana kwa miundombinu ya vihifadhi baridi, na kulazimisha wafugaji kuuza kwa haraka katika masoko ya ndani kwa bei ndogo.

 Haja ya kampeni za mabadiliko ya tabia kwa ajili ya soko kukubali kuku waliohandishiwa

Bw. Manase Mrindwa,
Katibu, Chama cha Wafugaji Kuku
Tanzania

• MAZINGATIO YA MTAJI •

makadirio ya uwekezaji wa awali kutokana ukubwa wa shamba na aina

tani 80 chumba TZS 175M
cha ubaridi
kilichowekwa kikamilifu

Jokofu lenye TZS 35M
Kupoza kwa Kasi
(Blast Freezer)

Jenereta TZS 35M

Magari yenye TZS 50M
miundombini ya
kuzalisha baridi
Magari 3 yenye uwezo wa tani
4

TZS 295M

Mfano wa biashara yenye ukubwa wa kati;
vifaa via kuagizä kutoka nje

NB: Takwimu zilizotolewa ni kwa ajili ya
mwongozo tu. Wawekezaji wanashauriwa
kufanya utafti yakinifu ili kujua gharama halisi.

“

Kuna wakati ujao mzuri, endapo
pande zote zinazohusika na sekta
ndogo ya kuku zitafanya kazi kwa
ushirikiano.

• UTARATIBU & SHERIA •

sera na mahitaji ya uwekezaji*

Uandishi wa Mpango wa Biashara

Kusajiliwa na BRELA

Namba ya Utambuzi wa Mlipa Kodi (TIN) kutoka TRA

Umiliki wa Ardhi

NEMC: EIA kwa matumimizi ya ardhi

Leseni ya Serikali za Mitaa – Leseni ya Biashara

Cheti cha Kukidhi Vigezo kutoka OSHA

Cheti cha Zima Moto kutoka Wizara wa Mambo ya Ndani ya Nchi

Mnyororo wa thamani wa vihifadhi baridi husika:

Usajili wa magari unatakiwa kwa magari yote ya usafirishaji

Magari yote ya uwasilishaji wa bidhaa lazima wabebe mashine ya stakabadhi ya kielectroniki (EFD)

Wawekezaji wa kigeni pia
wanapaswa kupata:
Kibali cha kuwaruhusu
kufanya Kazi kutoka Wizara
ya Kazi na Kibali cha Mkazi
kutoka Idara ya Uhamiaji ya
Wizara ya Mambo ya Ndani

UTARATIBU & SERA

MUDA GHARAMA

1 Uandishi ya Mpango wa Biashara

Ni muhimu kuzingatia kuwa taarifa yoyote ya kifedha iliyotolewa hapa ndani inabidi itumike kama muongozo tu. Wawekezaji wanawajibika katika kutengeneza miongozo yao ya kibia shara ambayo inabidi ijumuushe mtaji na mahitaji ya kifedha ambayo yanaendana na mahitaji ya miradi yao.

*Wawekezaji wa kutoka nje ya nchi ni lazima waanze na usajili wa miradi yao katika kituo cha uwekezaji cha Tanzania (TIC).

2 Usajili wa BRELA

Utafutaji wa Jina la Kampuni na uingizaji	siku 7	167,200- 512,200 TSH (Isiyohusisha ada za kisheria/gharama za uaandaaji wa hati))
---	--------	--

3 Namba ya Utambuzi wa Mlipa Kodi (TIN) kutoka TRA

Jaza fomu mbili:

- Maombi kwa ajili ya kampuni
- Maombi kwa ajili ya mmbia/mkurungensi

siku 2

hakuna malipo

4 Umiliki wa Ardhi

1) Tafuta utafutaji rasmi kwenye usajili wa ardhi		1) TZS 40,000
2) Tuma barua ya maombi kupata tathmini katika wizara ya ardhi au mamlaka ya serikali za mitaa		2) uthaminishaji unategemeana na thamani ya Ardhi
3) Pata kibali cha kodi ya ardhi kutoka wizara ya ardhi kinachoonyesha malipo ya kodi		3) hakuna malipo
4) Uhakiki wa kisheria na utekelezaji wa makubaliano ya uuzaaji na maandalizi ya hati ya uhamishaji	miezi 2-3	4) malipo kwa mwanasheria yanahusika, asilimia 3 (3%) ya thamani ya ardhi
5) Pata idhini ya hati ya uhamisho		5) TZS 5000
6) Lipa mapato ya mtaji		6) Makadirio ya 10%
7) Toa hati ya uhamishaji kwa msajili wa majina		7) Makadirio ya 1%

5 Tathmini ya Athari za Kimazingira (EIA) kwa ajili ya matumizi ya ardhi kutoka NEMC

1) Wasilisha tafiti ya uwezekano au mpango biashara		1) TZS 200,000
2) Jaza na wasilisha fomu # 1 ya usajili wa mradi (pamoja na ripoti fupi ya mradi au wigo)		2) hakuna malipo
3) Wawekezaji lazima watoe taarifa sahihi kwa wakati unaofaa	miezi 3 au zaidi	3) hakuna malipo
4) Ripoti ya ukaguzi (EIA)		4) hakuna malipo
5) Hifadhidata ya wapimaji wa leseni/ waliosajiliwa imenorodheshwa kwenye nemc.or.tz		5) Ada za ushauri: EIA ni katika Milioni 4 mpaka milioni 10

	MUDA	GHARAMA
*6 Usajili kwenye Wizara ya Mifugo na Uvuvi		
<p>* kwa mashamba ya ufgaji pekee Usajili chini ya Sheria ya Udhhibit wa Magonjwa Sheria no. 17 ya 2003</p>	wiki 2	hakuna malipo
*6 Usajili kwenye Bodii ya Nyama Tanzania		
<p>* kwa mashamba ya kuku aina ya broiler na layer pekee Bodi ya Nyama Tanzania ni idara cha Wizara ya Mifugo na Uvuvi 1) Cheti cha kibali/ruhusa cha nyama/mazao ya nyama 2) Fomu ya maombi kwa ajili ya nyama/mazao ya nyama 3) Cheti cha usajili cha wadau wa tasnia ya nyama (nakala rahisi) 4) Ankara (invoice) ya biashara (nakala rahisi) 5) Orodha ya kupakia (nakala rahisi)</p>	siku 1	asilimia 0-1 ya thamani ya FOB
*6 Usajili na Kurugenzi ya Huduma za Mifugo		
<p>* kwa utotoleshaji pekee Kurugenzi ya Huduma za Mifugo ni idara ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi</p>	siku 14	
7 Leseni ya Serikali za Mitaa – Leseni ya Biashara		
Lazima kutoa uthibitisho wa:		
<ul style="list-style-type: none">Cheti cha usajili wa kampuniHati na vifungu vya shirikaUthibitisho wa uraia wa Tanzania au haki ya kisheria ya kuishi ma kufanya kazi nchiniUthibitisho wa majengo ya kampuni yanayofaaNambari ya utambulisho wa mlipa kodi -TIN	siku 6	TZS 200,000 – 1,000,000
8 Cheti cha Kukidhi Vigezo kutoka OSHA		
Mahitaji ya Maombi		
<ul style="list-style-type: none">Jaza form 1 (b)Mchoro wa kiwanda au mahali pa kazi (nakala)Cheti cha usajili wa kampuni (nakala) au cheti cha kusajili (BRELA) (nakala rahisi)Cheti cha TIN kilichothibitishwa (nakala ya aunthetic)Leseni ya Biashara (BRELA) (nakala)	siku 15	TZS 50,000 - 360,000 (inategemea na ukubwa wa kampuni)
9 Cheti cha Zima Moto kutoka Wizara ya Mambo ya Ndani		
Fomu ya maombi ya uthibitisho wa zima moto	mwezi 1	TZS 60,000- 700,000

TAASISI MUHIMU

TAASISI ZA SERIKALI

Wizara ya Mifugo na Uvvi (MLF)

- 🌐 www.mifugouvvi.go.tz
- ✉ ps@mifugo.go.tz

Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA)

- 🌐 www.brela.go.tz
- ✉ usajili@brela.go.tz

Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi

- 🌐 www.moha.go.tz - Kiswahili
- ✉ ps@moha.go.tz

Wizara ya Ardhi

- 🌐 www.lands.go.tz
- ✉ ps@lands.go.tz

Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) [EIA]

- 🌐 www.nemc.or.tz
- ✉ dg@nemc.or.tz

Wakala wa Usalama na Afya Mahali pa Kazi (OSHA)

- 🌐 www.osha.go.tz
- ✉ info@osha.go.tz

Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (PO-RALG / TAMISEMI)

- 🌐 www.tamisemi.go.tz
- ✉ ps@tamisemi.go.tz

Shirika la Viwango Tanzania (TBS)

- 🌐 www.tbs.go.tz
- ✉ info@tbs.go.tz

Bodi ya Nyama Tanzania

- 🌐 www.tmb.go.tz
- ✉ info@tmb.go.tz

Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC)

- 🌐 www.tic.go.tz
- ✉ information@tic.go.tz

Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA)

- 🌐 www.tra.go.tz
- ✉ services@tra.go.tz

MASHIRIKA

Chama cha Wadau wa Kuku Tanzania (PAT)

- 🌐 www.pat.or.tz
- ✉ info@tpba.or.tz

KUNDI LENYE MAFANIKIO

Mradi wa "Kukua Na Kuku"

- 🌐 www.dutchpoultrytanzania.com
- ✉ info@nabc.nl

WADAU

Ubalozi wa Uholanzi nchini Tanzania

- 🌐 www.www.netherlandsworldwide.nl/countries/tanzania/doing-business/agriculture-in-tanzania
- ✉ dar-lnv@minbuza.nl

Shirika la Uwezeshaji Kilimo (PASS)

- 🌐 www.pass.or.tz
- ✉ pass@pass.or.tz

TAASISI ZA MAFUNZO

Chuo cha Kilimo na Mifugo, Kilacha (KALT)

- 🌐 www.feta.ac.tz
- ✉ info@feta.ac.tz

Taasisi ya Utafiti wa Uvvi Tanzania (TAFIRI)

- 🌐 www.tafiri.go.tz
- ✉ tafirihq@tafiri.go.tz

Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo (SUA)

- 🌐 www.sua.ac.tz
- ✉ sua@sua.ac.tz

University of Dar es Salaam (UDSM) – College of Agricultural Sciences and Fisheries Technology (COAF)

- 🌐 coaf.udsm.ac.tz
- ✉ coaf@udsm.ac.tz

University of Dodoma (UDOM)

- 🌐 www.udom.ac.tz
- ✉ info@udom.ac.tz

BENKI ZA MIKOPOYA KILIMO

Benki ya Maendeleo ya Kilimo Tanzania (TADB)

- 🌐 www.tadb.co.tz
- ✉ info@tadb.co.tz

Benki ya NMB

- 🌐 www.nmbbank.co.tz
- ✉ agribusiness@nmbtz.com

Financial Sector Deepening Trust (FSDT)

- 🌐 www.fsdt.or.tz
- ✉ info@fsdt.or.tz

Kama sehemu ya kundi la makampuni ya kiholanzi, ushirika wa "Kukua na Kuku" unatoa fursa kwa wakulima kuungeza ufanisi wao, uzalishaji, na ubora wa zao lao kwa kujifunza kutoka kwenye uelewa na uzoefu wa kilimo wa kikundi. Tunalenga kuboresha usimamizi wa mashamba, ayfa ya wanyama na masoko na kuhakikisha uwepo wa chakula bora na vifaa sahihi.

MUONGOZO WA UWEKAZI WA
UFUGAJI WA KUKU TANZANIA
JULAI 2021

Angalizo: Ni muhimu kuzingatia kuwa taarifa yoyote ya kifedha na bei zilizotolewa hapa ndani zinabidi zitumike kama muongozo tu. Inashauriwa kuandaa mpango kazi wa biashara kabla ya kuanza. Wawekezaji wanawajibika katika kutengeneza miongozo yao ya kibiashara ambayo inabidi ijumuushe mtaji na mahitaji ya kifedha ambayo yanaendana na mahitaji ya miradi yao.